

Dinsdag 19 september 1916 – ochtendeditie

Havre, 18 september. Het steuncomité voor België had de Californische professor Lucas belast met een onderzoek in België naar de openbare gezondheidstoestand. Vandaag is zijn verslag aan de Belgische regering vorgelegd.

Hij stelt vast dat bij de gezeten burgerij en bij de landbouwende klasse de toestand de normale nabijkomt. De klassen der nijveren en der kleine neringdoenden zullen weldra tot de normale toestand kunnen terugkeren.

Hij bepleit meer rust voor de kinderen op school.

Abnormale toeneming van tuberculose vormt een uitzondering.

De steller van het verslag brengt hulde aan de Belgische geneesheren en -vrouwen voor hetgeen zij in het belang van het kind hebben gedaan.

Aspecten (KVdW).

Brussel, 13 september.

Hoe groot is de afstand tussen Zuid-Afrika en de hoofdstad van bezet België? Hoe lang de tijd tussen de Grote Trek en deze tegenwoordige wereldoorlog? ... IJdele vragen, zou de vreemdeling kunnen zeggen, die een dezer ochtenden met mij door Brussel zou wandelen ...

Wij Brusselaars, hetzij wij lijdelijk de gebeurtenissen aan ons voorbij laten gaan, sterk als wij zijn van onze struise hoop en ons sterk geloof in de toekomst; hetzij wij er eigen profijt of zelfs het welzijn van het gemenebest in zien, de tegenwoordige toestanden bestendig te wensen (want in een bezet land mag men alles verwachten, zelfs bij wie en van wat men het nooit zou hebben gedacht), - wij Brusselaars

merken de geleidelijke veranderingen in ons dagelijkse bestaan lang niet zo goed als vreemdelingen dat doen. Moest men ons, bijvoorbeeld, ineens weer de dagelijkse voedingswijze van vóór de oorlog terug schenken, dan eerst zouden wij merken hoe die van tegenwoordig daarvan verschilt; moesten wij plots worden verplaatst op de boulevard, een gewone dag, maar ook met het gewone verkeer van voor 20 augustus 1914, het zou ons ongelooflijk schijnen, hoe doods het er tegenwoordig uitziet. Men went aan alles: gelukkig dat op de diepste bodem van ons geheugen het vroegere beeld leeft, hetwelk wij te gepasten tijde terugvinden zullen met des te grotere vreugde naarmate de verandering groter is geweest.

Daar hebt ge het vraagstuk der ontaarding van de vervoermiddelen. Vóór de oorlog had niemand willen geloven, dat men de taxi's, de zo gemakkelijke taxi's, nog zou hebben kunnen afschaffen zonder dat een goed deel der bevolking daar niet onder geleden zou hebben. Nauwelijks nochtans was de oorlog uitgebarsten, of zij verdwenen spoorloos, - en niemand scheen ze nog te missen, zodat men ze zich tegenwoordig nauwelijks herinnert. De auto's volgden: ook zij verdwenen weldra, en, kan men nu ook zeggen dat daar minder mensen bij verloren, een feit toch is het dat hun verdwijning heel het gewone stadsdecor ging veranderen, zodat ieder die ogen heeft en oren, erbij betrokken was; nochtans zijn wij het zo gewend geworden, nog alleen feldgraue oorlogstorpedo's en -vrachtwagens te zien, dat wij ons telkens verbazen als een civiele auto, die aan het verleden komt herinneren, - auto dan van een of ander gezantschap, - ons voorbij rijdt. Met de paardenrijtuigen, die de auto's in het verminderings-, in het uitstervensproces opvolgden, is het evenzo vergaan: voor de oorlog waren er honderden en honderden huurrijtuigen in Brussel; op dit ogenblik, alles samen genomen, nog slechts een veertigtal: een verschil dat een vreemdeling zeker onmiddellijk zal opvallen; - dat voor ons echter niet meer bestaat,

misschien wel omdat wij er niet meer aan denken, in een bakje te gaan rijden, en verder omdat, bij de algemene vermindering van het verkeer in de Brusselse straten, het onlogisch zou zijn, de vigilantes weerspanningheid te zien vertonen.

Maakt dat afstompen der opmerkzaamheid aldus een deel uit van de bezettingspsyche, toch gevoelen wij het telkens als een prikkel voor onze nieuwsgierigheid, als een nieuwe factor weer verandering in onze levensomstandigheden brengen gaat. Daar is, bijvoorbeeld, de paardenkweszie die, naar het wel schijnt, haar definitieve oplossing staat te krijgen. Ik ben verleden week met Louis naar de paardenrekwisitie geweest, en heb u bij die gelegenheid verteld hoe zo'n rekwisitie in de haak zit. Het gevolg van dergelijke herhaalde opeisingen is, dat het aantal mooie paarden, vroeger zo talrijk hier, steeds verminderen gaat, en zelfs op niets schijnt te willen slinken. Niet dat het paard te Brussel even zeldzaam wil worden als te Venetië: wie zich zijn paard afgekocht ziet, heeft nog steeds gelegenheid er zich een nieuw aan te schaffen onder de beesten die voor en door het Duits legerbestuur zijn ... afgekeurd. Maar daar ligt juist de knoop: wij zien niets anders meer dan knollen, en zelfs die knollen worden langs om zeldzamer.

Ook daar echter waren wij langs lijnen van bezettingsgeleidelijkheid gewend aan geworden. Toen daar opeens een klein feit, maar dat zich snel scheen te willen uitbreiden, er ons aan kwam herinneren dat wij prachtige vrachtpaarden hadden, - voorheen. Dat feitje was: een lange, zware, hoog met tonnen beladen bierkar reed over de boulevard, bespannen met ... vier prachtige ossen. Zij had natuurlijk een overweldigend succes, dat een kolenkoopman naijverig maakte: 's anderendaags zag men eveneens midden door de stad zijn zware stortwagen rijden, voor dewelke men twee allerliefste, roomwitte koeien gespannen had. - Het is geen tien dagen geleden, dat deze herkauwers door de straten van Brussel een dienst bewijzen,

waarvan de laatste historische voorbeelden uit de tijd van de Zuid-Afrikaanse Grote Trek dateren, als ik mij niet vergis, en zo men de plattelandse gebruiken, in de grote stad niet bekend, uitschakelt. Het lijdt echter geen twijfel: daar het aantal onzer bruikbare paarden niet in een dichte toekomst te vermeerderen staat, is die toekomst meer en meer op trekossen en -koeien aangewezen, zodat wij morgen misschien reeds moe zullen zijn van een schouwspel, dat ons heden prikkelt en boeit ...

Na dit nieuwe dagaspect, een avondaspect.

Ditmaal zal ik u meevoeren naar pampa's en prairies, u in herinnering terugbrengen naar een pakkende episode van "De reis rond de wereld in 80 dagen." Want ditmaal verbeeldt het toneel: een trein bestormd en geplunderd door Roodhuiden ...

Het schouwspel is, wel te verstaan, tot Brusselse proporties herleid: de trein is een buurtspoorwegje; de bende Roodhuiden is vervangen door Duitse Polizei die er lang niet zo pittoresk uitziet; het bestormen geschiedt ook met veel minder animo dan, bijvoorbeeld, voor een filmopname zou gewenst zijn; en zelfs de aangevallen reizigers vertonen lang niet de schrik en de verwildering die men welvoeglijk van hen mocht verwachten. Ook hier is de emotiedodende beschaving over heen gegaan. Wij staan hier trouwens voor een wisseling van begrippen, die, bij feiten die strikt genomen dezelfde zijn als in zo'n Gustave Aymard-geschiedenis, aan de plundering, en zelfs aan het geplunderd worden, een gans andere betekenis verstrekken.

Eigenlijk is het gehele geval, dat gans Brussel zich thans dag in dag uit buiten de muren en naar het Brusselse, het bewogen platteland begeeft, niet om langs verbronzende dreven, over zilvermistige vijvers, langs blauwwazige horizonten, een laatste portie poëzie voor

de invallende winter te gaan opdoen, maar eenvoudig om er boter te veroveren en aardappelen op te kopen. Dat bedrijf is zondig, als niet strokend met de reglementen. Maar de Brusselaar heeft van de oorlog geleerd dat wettelijkheid een zeer rekbaar ding is: een studie waar hij trouwens enorm veel aanleg toe bezat, doordrongen trouwens als hij is van het "primum vivere". De Brusselaar gaat dus, overal waar de buurtspoorwegen hem brengen kunnen, op zoek naar de voedingswaren, die te Brussel te zeldzamer worden, naarmate ze onontbeerlijker zijn. En 's avonds keert hij terug, heel dikwijls als een jager die niets geschoten heeft (want de boer wijst weleens een medeplichtigheid af die hem duur kan komen te staan, vooral wanneer die medeplichtigheid hem niet genoeg opbrengt; zodat het smokkelen ook al niet veel meer geven gaat!) keert hij terug, zeg ik, soms ook wel eens ongewoon bevracht, en met op zijn gelaat een schelmse uitdrukking, - die hij echter maar liefst voor betere gelegenheden sparen moest. Want juist daar loert die psycholoog van een Duitse Polizei op: zodra het roodgloeiend oog van het treintje nadert, stormt zij het in dichte gelederen tegen; haar bliken gluren en snuffelen; denk maar niet te ontsnappen: bajonetten bedreigen u; rauwe kreten, zij het ook con sordino, klinken u tegen; gij verlaat uw plaats niet, zonder dat de zak die ge draagt gepeild, zonder dat uw mand geopend wordt. Reeds zijt ge bij de afreis, reeds zijt ge onderweg een paar maal gevisiteerd; die buurttreintjes bieden echter ook voor de Duitse politie onbekende bergplaatsen aan, en wie weet hoe veil een conducteursziel, een medelijdende Belgische conducteursziel kan zijn! Dan maar een laatste visite bij het onontkoombare uitstappen ... Ik moet zeggen: een gemütliche lankmoedigheid is niet gans uitgesloten; hebt gij niet meer dan één kilootje boter, niet meer dan een tiental kilo's aardappelen weten te bemachtigen, dan laat men u door, al wordt uw gezicht met scherpte opgenomen, want het zou niet goed zijn, hetzelfde spelletje dagen na mekaar op dezelfde spoorlijn te herbeginnen. Voeren uw

machtige schouders echter hoeveelheden mee, die er op wijzen dat zij niet voor het dagelijks gebruik van uw diepbedroefd gezin zullen bestemd zijn, dan is de Roodhuid onvermurwbaar; het wordt een “uw beurs of uw leven” in meer beschaafde, weze het toch nogal hardhandige vorm. En aldus kunt gij uw geblaseerdheid weer aandoeningen bezorgen, waar gij zonder de bezetting voor eeuwig van gespeend had moeten blijven ...

Tot slot: het allerjongste aspect van Brussel, dat ik niet aarzel een negatief aspect te noemen.

- In het ochtendblad van gisteren hebt ge kunnen lezen dat, enkele dagen geleden, en 's nachts half elf een Belgisch vlieger ons kwam verrassen. Zulke bezoeken zijn nu juist geen zeldzaamheid: geen schouwspel van de oorlog wordt ons immers onthouden. Het verrassende lag dan alleen in het uur van het bezoek en wat daarmee in verband staat: terwijl de aeronaut heerlijk kleurige lichtbollen in het uitspansel zaaide, stegen van op de grond, aan de vier windstreken allerlei wonderen van de moderne pyrotechniek hem tegemoet, die wij vrijgevig aan de Duitsers toeschreven (want wie heeft in deze barre tijden nog fusees in zijn voorraadkamer?) Tevens bulderden van alle kanten de kanonnen, die overal in de omstreken van Brussel zijn opgesteld, iedereen weet heel goed waar, zonder dat het mij echter veroorloofd is het u mede te delen. Overal zag men de kartetsen ontploffen in de zwarte lucht. En dit alles leverde, met het gerucht, een schouwspel op, dat de neutralen helaas moeten ontberen. Die vlieger nu moet, meer nog dan anderen, een waaghals zijn geweest: in het midden der stad daalde hij zo laag, dat hij de wolkenkrabbers op de boulevards rakelings overvloog, en men hem dus heel goed kon zien. Het gaf aanleiding tot enkele manifestaties.

De verwachte straf bleef niet uit: ditmaal echter niet in de vorm van een geldboete (en gelukkig maar: wij hadden immers geen schuld aan het bezoek), maar in die van iets heel nieuws.

De overheid had, zegt zij, ontdekt, dat de mooie lichtsignalen wel degelijk van Brusselaars afkomstig waren; en nu kondigde zij haar besluit af: van 12 september af zouden, voor een ganse week, alle cafés die geen speciale vergunning kregen, alle schouwburgen, alle bioscopen, 's avonds om zeven uur gesloten worden, in de gehele ruimte, begrepen tussen de Brusselse buitenboulevards, dus geheel het oudere Brussel, waaraan de voorstad Sint-Joost-ten-Node, en een deel van Molenbeek werden gevoegd.

Meer: niemand zou dat gebied na half acht nog mogen betreden, noch er zich buiten wagen, of hij moest dan een Duitser zijn, of op zijn hoogst een vreemdeling.

En aldus verdwijnt voor ons, Brusselaars, ineens geheel onze middenstad: een negatief aspect dus, zoals ik waagde het te noemen. Men moet immers niet diep Hegeliaansch zijn aangelegd om van het lijstje van het bestaande te schrappen al datgene, wat niet meer onder het bereik der menselijke zintuigen valt: niets meer dat wij daar nog zien of horen, smaken of betasten, en zelfs maar ruiken kunnen; het wordt voor ons een catacombe, een Pompei van voor de opgravingen, een verzwolgen Atlantis. Onze beste vrienden houden ineens op, klokslag half acht, voor ons bestaande te zijn, opgezwolgen, verdonkeremaand, ontlichaamd door het geslotene, het verbodene, het gesubtiliseerde stadsdeel. Alleen astraal zullen wij ze in onze dromen terugvinden. Terwijl wij, andere Brusselaars, zeer lichamelijk in het ongestrafte deel blijven omlopen, pinten drinken en kaartspelen te Anderlecht of te Ukkel, te Schaarbeek of te Laken ...

Ik schreef u in de aanvang dat niets ons meer verwondert in deze bezettingsstad (of zegde ik het u niet?) Dit is echter een gewaarwording van meer geestelijke orde, die ons te dieper ontroert naar zij uitzonderlijk is als zeker geen vroegere.

En ik vraag mij af wat men nog uitvinden kon, om zulke verfijnde emotie te overtreffen ...

Het wekelijks Belgisch communiqué luidt:

Het tijdperk van 9 tot 15 september is gekenmerkt door de verflauwing van het vuur der veldartillerie op het gehele front, behalve in de vakken Steenstrate, Het Sas en Boezinge, waar ons loopgraafgeschut bijzonder werkzaam is geweest. Daar zijn verscheidene hevige bomgevechten geleverd, die gepaard gingen met hevig geschutvuur. Onze stukken van elk kaliber en ons loopgraafgeschut hebben telkens de vijandelijke batterijen krachtig, snel en met succes beschoten.

Vijandelijke vliegers hebben bij nachtelijke tochten bommen geworpen op plaatsen achter het Belgische front. De uitwerking was onbetekenend.

Uit bezet België.

Wolff's bureau seint uit Berlijn:

De Norddeutsche schrijft onder de titel; "het terugvloeien van Duits papiergeld uit België", het volgende: Tengevolge van de bezetting van België stroomde voortdurend Duits papiergeld, voornamelijk bankbiljetten, naar België. De afvloeiing was zeer sterk, omdat een betalingsverbod, zoals dat tegenover alle overige vijanden is gericht, tegenover België niet werd uitgevaardigd. De naar België gestroomde markbiljetten kwamen daar in circulatie, dienden het

Belgische betalingsverkeer, doch waren voor het Duitse geldverkeer verloren. Het eerste kwam niet overeen met de wensen van de bevolking, die aan het muntverkeer in franken gewend is; het laatste strookte niet met de Duitse belangen. Een nieuwe regeling van het Belgische bankwezen bood de gelegenheid de bestaande moeilijkheden te overwinnen. Deze nieuwe regeling was, zoals bekend, noodzakelijk geworden, daar aan de Belgische Nationale Bank het recht tot het uitgeven van bankbiljetten moest worden ontnomen, omdat zij haar gehele metaalvoorraad naar Londen had overgebracht en zij bijgevolg niet meer in staat was als bank, gerechtigd tot het uitgeven van bankbiljetten, op te treden.

De verordening van de gouverneur-generaal van 22 december 1914 verleende aan de Société Générale de Belgique het recht tot uitgifte van bankbiljetten. Het op 9 januari 1915 vastgesteld octrooi bepaalde daaromtrent, dat niet slechts de kasmiddelen, met name het in de kas zich bevindende Duitse papiergeld, doch ook de creditsaldi bij Duitse banken en bankiers als dekking der biljetten konden worden aangewend. De markbiljetten, welke zich in België bevonden, kwamen nu, voor zover ze niet in de kassen der Belgische Nationale Bank waren gevloeid, voor een aanzienlijk deel terecht in de kassen der Société Générale, die daarvoor frankbiljetten uitgaf en aldus het Belgische betalingsverkeer met Belgische betaalmiddelen verzorgde, hetgeen aan de wensen en behoeften der bevolking voldeed. Reeds maanden geleden nu, vingen onderhandelingen aan met de Société Générale de Belgique op de Belgische Nationale Bank met het doel die voorraden Duitse bankbiljetten te verwisselen in creditsaldi in Duitsland – onderhandelingen die thans ten einde zijn gebracht. De beloofde verwisseling was in het belang van Duitsland, omdat daardoor Duitse betaalmiddelen aan het Duitse betalingsverkeer weer werden toegevoegd, was echter evenzeer in het belang van de Belgische banken, daar zij het verwisselen van

renteloze kasvoorraden tegen rente afwerpende creditsaldi mogelijk maakte, en was tenslotte in het belang van geheel België, omdat het vastleggen van Duitse bankbiljetten in Belgische banken de uitvaardiging van een tegen België gericht betalingsverbod onvermijdelijk had gemaakt, ten einde het verder afvloeien van bankbiljetten uit Duitsland te verhinderen. Met het oog hierop had de verwisseling, waarvan hierboven sprake is, desnoods door het invoeren van een dwangbeheer over de Société Générale en de Nationale Bank doorgevoerd kunnen worden. Onder deze omstandigheden hebben de genoemde banken er in toegestemd hun kasvoorraden over te brengen naar de Duitse Rijksbank, die voor deze creditsaldi evenzeer aansprakelijk is als voor de door haar uitgegeven bankbiljetten. Het scheppen van creditsaldi bij andere Duitse banken, om rente te kweken, staat de Société Générale en Nationale Bank vrij. Het eerste transport van bankbiljetten naar Berlijn had plaats op 13 september, het tweede op 16 september.

Dinsdag 19 september 1916 – avondeditie

Uit België.

Aan de B. B. Z. wordt door een medewerker in Brussel geschreven, dat de pogingen der banken om de sinds einde juli 1914 opgeschorte beursliquidatie weer te doen plaats vinden weldra ten einde zullen zijn. Het hangt er nog maar van af, of de daartoe aangewezen juristen een oordeel van zekerheid kunnen uitspreken voor de 2 miljoen frank, die de banken zullen voorschieten om de verschillen te kunnen vereffenen. Voor report-doeleinden zonden de banken dan nog 5 miljoen F ter beschikking van de beurs stellen. Volgens de correspondent zou de heropening van de beurs en het hervallen der liquidatie door velen met verlangen worden tegemoet gezien.

De koersbeweging voor verschillende effecten was, volgens het bedoelde bericht, gunstig. Russische nijverheidsfondsen, alsmede petroleum-, suiker- en koloniale fondsen waren zeer vast. Gromyl Petroleum noteerde 2750, Dnieprovienne 8255, Metallurgie Russo Belge 1955, Nicolajeff 540. Katanga steef tot 2335, Union minière tot 1260, Tanganjika tot 73. Ook Staats- en Stadsleningen waren vast. Bankaandelen zonder affaire.